

XALQARO TASHKILOTLARDA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINING GLOBAL XUSUSIYATLARI

Davletov Suxrobbek Farxodovich

*Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi,
magistr tinglovchisi,*

Ish joyi: "O'ztemiryo'lyo'lovchi" aksiyadorlik jamiyati

Annotatsiya: Mazkur maqolada xalqaro tashkilotlarda qaror qabul qilish jarayonlarining asosiy global xususiyatlari, ularning zamonaviy diplomatiyadagi ahamiyati va xorijiy tajribalar bilan bir qatorda O'zbekistonning ishtirokini qiyosiy tahlil etiladi. BMT, Yevropa Ittifoqi, ShHT va boshqa xalqaro institutlar misolida ko'p tomonlama muzokara, konsensus, ovoz vazni va huquqiy mexanizmlar kabi qaror qabul qilish usullari yoritiladi. O'zbekistonning xalqaro tashabbuslari va mintaqaviy hamkorlikdagi faol ishtiroki global qaror qabul qilish jarayonining muhim qismi sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: xalqaro tashkilotlar; qaror qabul qilish; global boshqaruv; konsensus; diplomatiya; O'zbekiston; integratsiya.

Abstract: This article examines the main global characteristics of decision-making processes in international organizations, their importance in contemporary diplomacy and compares foreign practices with Uzbekistan's growing participation. Using examples such as the UN, EU, SCO and other bodies, the study explains key mechanisms such as multilateral negotiation, consensus, weighted voting and legal procedures. Uzbekistan's recent international initiatives and active engagement in regional cooperation are evaluated as an essential component of global decision-making dynamics.

Keywords: international organizations; decision-making; global governance; consensus; diplomacy; Uzbekistan; integration.

Xalqaro tashkilotlar global boshqaruv tizimining o'zagini tashkil etuvchi, davlatlar o'rtasidagi hamkorlik va muvofiqlashtirish jarayonlarining asosiy institutsional maydonidir. Qaror qabul qilish jarayoni ushbu tashkilotlarning samaradorligi, ta'sir doirasi va xalqaro munosabatlarning barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda global muammolar – xavfsizlik xatarlari, iqtisodiy inqirozlar, ekologiya, migratsiya, energetika va raqamli transformatsiya kabi yo'nalishlarda xalqaro tashkilotlar ishtirokisiz samarali yechimga erishish deyarli mumkin emas. Biz XX asrda shakllangan an'anaviy qaror qabul qilish modellarining XXI asrdagi o'zgaruvchan global muhitga

qanday moslashayotganini hamda xorijiy tajriba uzra O‘zbekistonning faol ishtiroki qay darajada rivojlanayotganini tahlil qilamiz.

Birinchidan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti kabi universal platformalarda qaror qabul qilish jarayoni ko‘p tomonlama muzokaralar, konsensus va davlatlar manfaatlarining muvozanatiga asoslanadi. BMT Xavfsizlik Kengashida doimiy a‘zolarining veto huquqi global qarorlarning siyosiy xususiyatini belgilab beradi. Yevropa Ittifoqida esa qaror qabul qilish jarayoni huquqiylashtirilgan, institutsional tizimi o‘ta rivojlangan va mutanosiblik prinsipi asosida amalga oshiriladi. Jahon Savdo Tashkiloti, Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi va Jahon Banki kabi institutlarda ovoz berish vazni, ya’ni davlatning iqtisodiy ulushiga qarab belgilanadi. Bu ixtisoslashgan tashkilotlarning funksional xususiyatlari ularning qaror qabul qilish modellarini shakllantiruvchi asosiy omil hisoblanadi.

Ikkinchidan, global qaror qabul qilish jarayonida yuqori darajadagi byurokratik tartiblar, ekspert baholari, talab etiladigan statistik ma’lumotlar va xalqaro huquq normalari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Hozirgi davrda raqamli diplomatiya, sun’iy intellektdan foydalanish, real-time tahlil va onlayn muloqot shakllari xalqaro tashkilotlarda qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirmoqda. Xususan, COVID-19 pandemiyasi davomida VTO, BMT, WHO kabi tashkilotlar o‘zining onlayn yig‘ilishlari va raqamli monitoring platformalarini joriy etdi.

O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlardagi ishtiroki keyingi yillarda yangi bosqichga ko‘tarildi. Mamlakat BMT, YeXHT, ShHT, Islom hamkorlik tashkiloti, YeOI va Turkiy Davlatlar Tashkiloti kabi maydonlarda faollikni kuchaytirib, mintaqaviy va global qarorlarda ishtirok etishda o‘z ulushini oshirmoqda. Xususan, suv xavfsizligi, transchegaraviy hamkorlik, Afg‘onistonda tinchlik, transport logistikasi, yashil energetika va barqaror rivojlanish kabi masalalarda O‘zbekiston tashabbuslari keng qo‘llab-quvvatlanmoqda. Bu O‘zbekistonning xalqaro qaror qabul qilish jarayonlarida sub’ekt sifatida faollashganini ko‘rsatadi.

Xorij tajribasi bilan qiyoslaganda, O‘zbekiston qaror qabul qilish jarayonlarida konstruktiv pozitsiya, o‘zaro manfaatli yondoshuv va “pozitiv diplomatiya” tamoyiliga asoslanmoqda. Yevropa Ittifoqi integratsiyalashgan institut sifatida ichki yuridik mexanizmlarga tayansa, ShHT kabi mintaqaviy tashkilotlarda qaror qabul qilish konsensus asosida amalga oshiriladi. O‘zbekiston ham konsensus diplomatiyasi va multivektor siyosatdan foydalangan holda, turli formatlardagi global muhokamalarda qatnashayotgani mamlakatning tashqi siyosiy nufuzini kuchaytirmoqda.

Shu bilan birga, O‘zbekiston xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik jarayonlarida milliy manfaatlar, iqtisodiy rivojlanish ustuvorliklari va mintaqaviy barqarorlikni ta’minlash kabi vazifalarni markazga qo‘ymoqda. Xalqaro qaror qabul qilish jarayonlarining global

xususiyatlari, ya’ni ko‘p qavatlilik, manfaatlar raqobati, hududiy siyosatlar o‘zaro bog‘liqligi va raqamli diplomatiya vositalarining ustunlashuvi O‘zbekiston uchun ham yangi imkoniyatlar va mas’uliyatlar yaratmoqda.

Xulosa: Xalqaro tashkilotlarda qaror qabul qilish jarayoni ko‘p tomonlama manfaatlar, siyosiy munosabatlar va institutsional mexanizmlarning murakkab uyg‘unligidan tashkil topadi. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ham konsensus, ham huquqiy mexanizmlar, ham vaznli ovoz tizimlari turli tashkilotlarda samarali natija berishini ta’minlaydi. O‘zbekistonning so‘nggi yillarda xalqaro tashkilotlardagi ishtiroki kengayib, mamlakat global va mintaqaviy qarorlarda muhokama tashabbuskoriga aylanib bormoqda. Bu jarayon tashqi siyosatning ochiqligi, pragmatizmi va xalqaro maydondagi nufuzining ortishini namoyon etadi. Kelgusida raqamli diplomatiya, strategik hamkorlik platformalari va institutsional ishtirokni chuqurlashtirish O‘zbekistonning xalqaro qaror qabul qilish jarayonidagi rolini yanada kuchaytirishi kutilmoqda.

References

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy hisobotlari. OECD Digital Government Review, 2023.
2. World Bank Digital Public Sector Modernization Report, 2023. AKT vazirligi. “Elektron hukumat” tizimiga oid hisobotlar. Suyunova D.D. Raqamli korporativ boshqaruvni joriy etishning ilg‘or xorij rivojlangan mamlakatlar tajribasi va ijobiy tomonlarini joriy qilish. European science international conference: analysis of modern science and innovation. <https://esiconf.org/index.php/AMSI/article/view/2552/2376>. 2025, fevral.
3. Suyunov D.X., Qodirov T.U., Umarova R.Z. Boshqaruv etikasi va korporativ madaniyat. Darslik: T.: 2025, 475 bet.
4. Suyunov D.X., E.A. Xoshimov, Sh.A. Xusainov Korporativ boshqaruv: muammolar va zamonaviy yechimlar. 2018. 220 bet.
5. Suyunov D.X., S.E. Elmirzayev Korporativ boshqaruv. Darslik–Toshkent 2022. 450 bet.
6. Suyunov D.X., A.T.Kenjabayev, A.Ro‘ziyev Elektron tijorat. 2023. 450 bet.